

Kämpedos av kunskap om modern lungmedicin

LUNGMEDICIN

478 sidor.

Författare: Thomas Sandström och Anders Eklund, redaktörer.

Förlag: Studentlitteratur, 2009.

ISBN 978-91-44-00847-9.

Medicinen som vetenskap är gränslös och universell, men den gamla goda läkekonsten har till och med i modern tappning förvånande stark koppling till lokal tradition och kultur. Därför är det viktigt att publicera anpassad litteratur och läromedel på det egna språket. Studentlitteratur i Lund har systematiskt gått in för detta sedan 60-talet (se Läkartidningen nr 15-16/2009) och nyligen gett ut en till alla delar ny lärobok i lungmedicin.

Det är inte utan nostalgi man minns den gamla boken från år 1967 om lungsjukdomar från Almquist & Wiksell med Gösta Birath som redaktör, sedermera ordentligt omarbetad av Bo Simonsson. Mången nordisk lungläkare har lärt sig specialitetens grunder med hjälp av just den boken. Utvecklingen går dock vidare och specialiteten förändras.

De två stora folksjukdomarna tuberkulos och astma har tack vare moderna mediciner och systematisk behandling begränsats eller bringats under kontroll. Nya sjukdomar och tillstånd, tex HIV och sömnapné, som inte ens var påtänkta för 30 år sedan, har kommit

till. De lungsjuka har börjat röra sig i gränsmarkerna mellan konservativ medicin och intensivvård. Icke-invasiv assisterad andning är vardagsmat och lungspecialiteten står för allt mer av den övervakande vården. Lungtransplantationer har blivit en realitet. Tuberkulosen har fått nya former genom ökad invandring, nedsatt naturligt försvar och resistensproblem. Latent tuberkulos har blivit en riskfaktor för patienter som behandlas med nya biologiska mediciner. Trots att patienter med astma och allergier ökar i antal har sjukdomen blivit lindrigare till sina uttrycksformer och allt mer flyttat till primärvården, medan kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL) tilldrar sig ökande intresse både vad gäller behandling och rehabilitering beträffar. Allt detta beskrivs förtjänstfullt i boken.

Lungcancer, som ofta sköts av lungspecialister i samråd med onkologer och kirurger, beskrivs uttömmande. Trots sjukdomens dystra prognos kan ett visst hopp skönjas. Stadielindegningen (TNM) vid lungcancer vägleder valet av terapi. Tyvärr har inte den nyaste, något modifierade, internationella TNM-klassifikationen hunnit med i denna första upplaga. Utan alla de skador tobaksrökningen åstadkommer i andningsorganen skulle lungsjukdomarna utgöra en volymmässigt betydligt mindre specialitet. Icke desto mindre

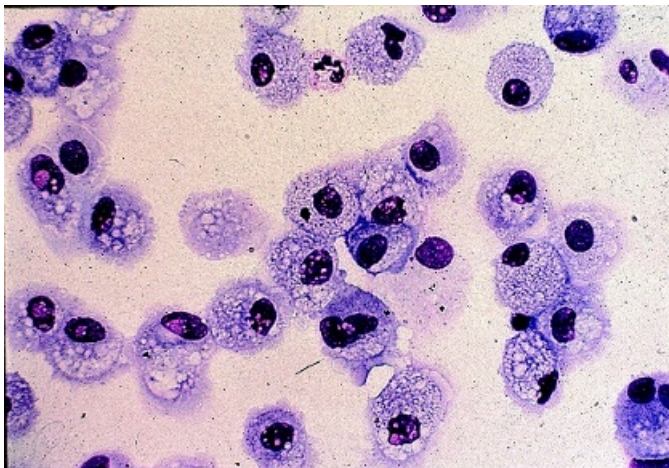
är en av lungmedicinens uppgifter att medverka till att tobaksrökningen begränsas och helt upphör. Rökstopp har fått ett eget viktigt kapitel.

Författarlistan är imponerande. Redaktörerna har lyckats samla allt vad Sverige har av toppförmågor inom lungspecialiteten att heltäckande behandla ämnet lungmedicin i 38 kapitel börjande från embryologi. Sedan följer i logisk ordning symtom från lungorna, utredning, infektioner, maligniteter, ovanliga lungsjukdomar, bindvävssjukdomar och obstruktiva lungsjukdomar fram till sömnproblem och rehabilitering.

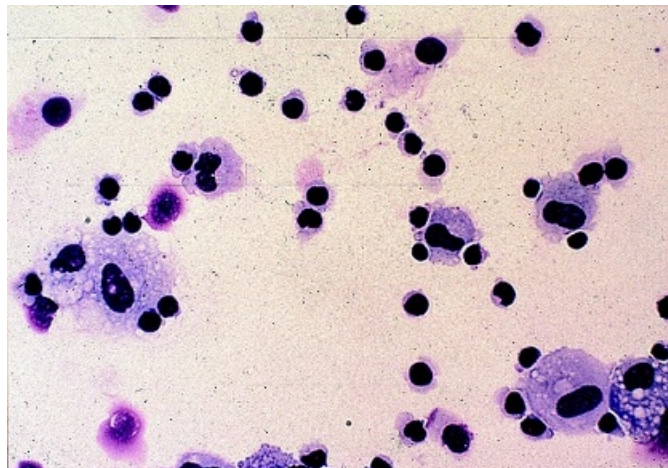
Boken är både vacker att se på, trevlig att hålla i handen, lättläst och lätt att slå upp i. Disposition, tabeller och bilder är utmärkt. Litteraturhänvisningarna är få, men centrala. Boken är uttalat avsedd som kunskapskälla för både specialister, blivande specialister, övriga läkare och annan sjukvårdspersonal.

För den som har sisu att läsa boken från pärm till pärm erbjuds en kämpedos av kunskap om lungmedicin.

Henrik Riska
professor, överläkare
lungkliniken
Helsingfors universitets centralsjukhus
Finland

»Disposition, tabeller och bilder är utmärkt«, skriver Henrik Riska, som recenserat boken. Här bilder på BAL-cytopreparat från frisk icke-rökare (vänster) och från patient med allergisk

alveolit (höger). Den vanligaste cellen hos den friska personen är alveolära makrofager. I utstryket från patienten finns en kraftig ökning av andelen lymfocyter.

Berättelsen om de utvecklingsstörda

FRÅN IDIOT TILL MEDBORGARE

496 sidor.

Författare: Karl Grunewald.

Förlag: Gothia; 2008.

ISBN 978-91-7205619-0.

Karl Grunewald har gjort en makalös prestation med sin berättelse om de utvecklingsstördas historia »Från idiot till medborgare«. Här fullföljer han sin enträgna kamp för att synliggöra dem som samhället under långa tider har glömt bort, gömt undan, låtit leva under vidriga förhållanden, men som i dag i mångt och mycket lever som andra ute i samhället med personligt stöd i egna lägenheter och dagliga verksamheter.

Att den svenska utvecklingen blev sådan den blev är till stor del Karls förtjänst. Det hade inte gått utan hans starka ideologiska engagemang, totala oräddhet, envishet och inte minst hans enastående förmåga att skapa opinion. Han gjorde det både under sin tid på Socialstyrelsen – först som överinspektör och sedan som medicinalråd och chef för dåvarande Byrån för handikappade – och därefter bland annat som redaktör för »Intra« och som uppskattad föreläsare.

Karl Grunewald

Foto: Erja Lempi

Dagens handikapprörelse borde gråta av avund när de läser hur Karls rapporter från vårdhemsinspektioner satte fart på politiker och höga tjänstemän. Man kan bara fantisera om hur mycket bättre dagens tillämpning av LSS (lag om stöd och service till vissa funktionshindrade) hade varit om Socialstyrelsen fortfarande haft både den formella möjligheten och den opinionsbildande kraften att verka för de funktionshindrades intressen.

Det är intressant att läsa hur FUB (Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna) inte alltid sympatiserade med Karl Grunewalds krav på vårdhems nedläggning. Här fick han med den patriarkale filosofen

Foto: Annetorpshemmet arkiv, Lund

En bild ur boken »Från idiot till medborgare«: Drottning Sofias stiftelse Lyckhem i Vänersborg runt år 1910. »Skolhem, tillika asyl och arbetshem för sinnesslöa med tillkommande 'lyte', främst synskada.«

Edmund Burkes ord värna FUB:s intressen gentemot deras åsikter.

Karl Grunewald hade också många motståndare i läkarkåren, som likaså ansåg att anstaltsvård var det bästa för de utvecklingsstörda. Lämna bort ert barn, glöm det och skaffa ett nytt! Sådana råd fick föräldrar långt in på 1970-talet.

Författaren ger smärtsamma exempel på hur föräldrar upplevde dessa råd. Och inte blev det mindre uthärdligt för dem, när vårdhemmen senare stängdes och man insåg att det kanske varit alldeles fel att lämna bort sitt barn. Och för barnen var det naturligtvis en fruktansvärd upplevelse. Långt före FN:s barnkonvention har Karl Grunewald enträget hävdats barnets rätt till sina föräldrar. Han talar om barnläkarnas dubbla svek.

Det är glädjande att författaren konsekvent använder termen funktionshinder, som ju klart markerar ett omgivningsrelaterat synsätt på begränsad funktionsförmåga. Socialstyrelsens nya terminologi har nämligen lett till att offentliga instanser numera enbart använder ordet funktionsnedsättning, vilket anger en personlig egenskap utan relation till omgivningen. Vi är många som är oroad för en återgång

till en medicinsk modell med fokus på individens möjligheter till förbättrad funktion, förmågan att bli duktigare, och inte på samhällets möjligheter att skapa delaktighet, bland annat genom att förbättra tillgänglighet och riva hinder.

Boken kan verka avskräckande genom sin tjocklek men det glömmes snart tack vare författarens lätta penna, och den föredömligt systematiska uppställningen med korta sammanfattningar som inleder kapiteln tillsammans med tankeväckande citat. Det är en viktig bok för alla som på något sätt kommer i kontakt med barn och vuxna med en utvecklingsstörning. Vi får inte glömma hur samhället behandlade dessa våra mest utsatta medborgare. I dag ses illavarslande tecken på stor drift exempelvis inom daglig verksamhet och särskiljande verksamheter, vilket för tankarna till den kollektiva omsorg som Karl Grunewald alltid så kraftfullt motverkat.

Barbro Lewin

med dr,
föreståndare för Centrum för
handikappforskning,
institutionen för folkhälso- och
vårdvetenskap/socialmedicin,
Uppsala universitet, Uppsala